

KUŞLARLA ÇIKILAN BİR YOLCULUK ÜZERİNE

Yavuz Pekman*

Semaver Kumpanya, 2002 yılı yazının ortalarına doğru, Işıl Kasapoğlu'nun öncülüğünde, yaklaşık yetmiş kişilik bir gönüllü ordusuyla çalışmaya başladı. Çoğu tiyatro okulu mezunu, ancak büyük bölümü henüz profesyonel bir deneyim yaşamamış olan bu genç tiyatrocular için Semaver Kumpanya; hayata, tiyatroya ve belki de kendilerine doğru giden, belirsiz bir yolculuğun başlangıcı gibiydi. Bu yolculuk, bugün üçüncü yılını tamamladı. Geride kalan zaman içinde beş büyük oyunu, beş çocuk oyunu, bir operayı sahneye taşıdı Semaver Kumpanya, bu oyunların hepsinde kendi tiyatro anlayışını aradı, kendi sahne dilinin peşinde koştu, kendi yapısını kurmaya uğraştı, bilmediği bir sonun peşinde koştu durmadan ve belini büken onca zorluğa aldırmadan. Daha başlangıçta yolculuğu uzun ve zahmetli bulmuştu kimileri; vazgeçtiler, bir kısmını da yolun sonunu görememek ürküttü; onlar daha güvenli sulara döndüler, bazıları da yolun zorluklarına dayanamadı; yarı yoldan geri döndü. Semaver Kumpanya, şimdilerde ilk günden geriye kalan yaklaşık otuz kişilik bir ekiple tiyatro yapmayı sürdürüyor. Her yılın yeni bir gelişme, her oyunun başka bir deneyim, her yapılanın farklı bir birikim yarattığını bilerek ve her geçen gün daha da olgunlaşarak, her geçen ay daha da bilinçlenerek, her geçen yıl kendini ve başkalarını daha iyi tanıyarak, büyüyerek, güçlenerek...

Semaver Kumpanya hikayesi, otuz kuşun yolculuğuna benziyor. Padişahlarını aramak için Hüthüt kuşunun önderliğinde yola çıkan ve yol boyu vazgeçen, geri dönen, iş yapmak yerine konuşmayı seçen, telef olan diğer kuşlara aldırmaksızın yollarına devam eden ve sonunda aradıkları padişaha, yani kendilerine, ulaştıklarında milyonlarca kuştan geriye ancak otuz tane kaldıklarını fark eden kuşların öyküsüne. Meşhur *Simurg* öyküsüne.

Simurg, tasavvuf felsefesinin en önemli isimlerinden biri olan Ferideddin-i Attar'ın, temelde sembolik olarak "Vahdet-i Vücut-Varlık Birliği" inancını anlattığı, *Mantık Al-Tayr* adlı eserinin yaygın olarak bilinen ismi. 12. yüzyılın sonlarında ve 13. yüzyılın başlarında yaşamış olan Attar, *Mantık Al-Tayr*'da kuşların yıllar süreceği olan çileli yolculuğunu bir masal havasında öykülerken, bir yandan da öykü içine yerleştirdiği ve yaşama ait sorulara hisseli birer cevap niteliği taşıyan onlarca kısa alegorik hikaye yoluyla, hem insanın bireysel yaşamına dair kimi açmazları yanıtlamaya, hem de İslam felsefesinin ve tarikat yolunun gizlerini açıklamaya çalışır.

* Yard. Doç. Dr., İ.Ü. Edeb. Fak. Tiyatro Eleştiriciliği ve Dramaturji Bölümü

Mantık Al-Tayr, Batılı edebiyat ve tiyatro adamlarını da oldukça etkilemiş bir metin. 1970'lerin sonunda, bir dönem Doğu mistisizmiyle epey uğraşan Peter Brook'un da ilgisini çekmiş ve pek çok oyunda birlikte çalıştığı dramaturg Jean Claude Carriere tarafından *Kuşlar Meclisi* adıyla sahneye de uyarlanmış. Biz de Semaver Kumpanya olarak, 2002 yılının o yazında, ikinci oyunumuzun *Kuşlar Meclisi* olmasına karar verdiğimizde, Brook'a fazlasıyla güvenerek, sözünü ettiğim bu metin üzerinden çalışmaya başlamıştık. Ancak, çalışma başlar başlamaz ve Carriere'in metnini Attar'ın kaynak metniyle karşılaştırır karşılaştırmaz, bu oyunun da bizim için otuz kuşun hikayesinden farklı bir süreç olmayacağını fark etmiştik. Brook, tıpkı *Mahabharata*'da olduğu ve bu yüzden pek çok Doğulu tarafından eleştirildiği gibi, *Simurg*'a Batılı bir düşünme biçimiyle yaklaşmıştı. Bir ölçüde Doğuyu egzotik bir malzeme gibi ele alan, bir ölçüde oryantalist, bir ölçüde turistik, ama dahası ele aldığı malzemeyi yaşamsal bir sonuca, bireysel bir doğruya indirgeyen modernist bir yaklaşımdı bu. Oysa bizler için Doğu da başka bir şeydi, Batı da.

Üstelik Brook elimizdeki metni oluştururken, aylar boyunca oyuncularıyla çeşitli doğaçlama çalışmaları yapmış, masklardan, kuklalardan ve sayısız sahne elemanından yararlanarak özgün bir anlatım biçimi oluşturmuş, ortaya çıkan sonucu da Carriere bir sahne metni olarak kağıda dökmüştü. Bu yüzden metin, Brook'un sahnede oyuncularla doldurduğu, ancak bizim için belirsiz ve hatta kimi zaman da anlamsız, bir sürü boşluk da içeriyordu. Neredeyse hepimiz bu boşluğun içinde kaybolma endişesiyle, çıktığımız yolculukta yapayalnız kalmıştık. Umutsuzduk.

Yolculuğun bu aşamasında, bizler için yapılacak iki şey vardı. Ya geri dönen kuşlar gibi oyundan vazgeçecek, ya da yola devam edip kendi *Simurg*'umuzu bulmaya çalışacaktık. Biz ikincisini seçtik. Attar'ın kaynak metnini, Brook'un kullandığı doğaçlama yöntemini de kullanarak, yeniden uyarlamayı kararlaştırdık. Attar bizim için yolculuk içinde bir başka yolculuk oldu, kendi dilimizi, kendi sözümüzü, kendi duygumuzu bulmaya dönük bir arayış, tıpkı kuşların yaptığı gibi. Dramaturjik olarak, hem tasavvuf felsefesinin özünü, hem de modern bireyin bugünkü yolculuğunu bir arada anlatmaya çalıştık. Doğu'nun mistik, soyut, idealist ve kendinden çok bir başkayı hedefleyen yanıyla, Batının dünyevi, sonuca dönük, bireyci ve maddi tarafını aynı anda düşünmeye gayret ettik. Attar'ın masalsi dünyasına, şiirli diline, dramatik anlatısına sadık kalmaya, bir yandan da kendi duyuşumuzu, düşünüşümüzü bu anlatının içine katmaya uğraştık. Geleneksel tiyatronun, seyirlik oyunların, öykü anlatma

geleneğinin öğeleriyle, Batılı tiyatronun oyunculuk ve sahne tekniklerini buluşturmaya, bütün bunları birlikte kullanmaya çabaladık. Ne denli başarılı olduk, bilemiyorum.

Elinizdeki bu metin tamamlanmış bir oyun olmaktan çok, tıpkı Brook'un metninde olduğu gibi, Semaver Kumpanya tarafından sayısız doğaçlamalar sonucu ortaya çıkarılmış ve büyük bir kısmı kuklalı anlatım için tasarlanmış bir oyunun sahne metnidir. Bu yüzden okuyucu için pek çok boşluk içermesi doğaldır, uyardı demeyin. Bu boşluğun içine düşecek olan okurlara, şimdiden *Mantık Al-Tayr*'ın iki ciltlik bir nüshasını edinmelerini salık veririm. Bizim metne ancak sınırlı bir kısmını alabildiğimiz öykülerin bütününe görebilmek ve elbette Attar'ın düşüncesini bütünlüklü olarak anlayabilmek için. *Kuşlar Meclisi*'nin tüm okurlar için keyifli, sürprizlerle dolu ve yararlı bir yolculuk olması dileğiyle ...